

PAPER DETAILS

TITLE: DOGU'DA UNUTULMUS BIR KÜLTÜR OCAGI: VAN HALKEVI / (A CULTURAL CENTER IN THE EAST FORGOTTEN VAN COMMUNITY

AUTHORS: Mehmet PINAR

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/798732>

DOĞU'DA UNUTULMUŞ BİR KÜLTÜR OCAĞI: VAN HALKEVİ (A CULTURAL CENTER IN THE EAST FORGOTTEN VAN COMMUNITY)

*Yrd.Doç.Dr. Mehmet PINAR**

ÖZET

Halkevleri, Türk Ocaklarının kapatılmasıyla Türk siyasi ve kültür hayatına damgasını vuran önemli bir kuruluştur. Doğu'da meydana gelen isyanlar, rejimin bu bölgede toplum tarafından tam olarak anlaşılmadığını ortaya koymuştu. Van Halkevi, Merkez-çevre arasındaki bu kopukluğu ortadan kaldırmak, yerel siyasi çekişmelerden halkı uzaklaştırmak için bölgede kültürel ve sosyal bir teşkilatlanma başlatmıştı. Van Halkevinin şubeleriyle yaptığı çalışmalar bölgede rejimin yerleşmesinin önünü açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halkevi, Van, Cumhuriyet, Muradiye, rejim

ABSTRACT

Rebellions in East Anatolia have clearly indicated that Republic thesis has not been understood by community. A need for a new organization which will provide coordination between the central government and its surroundings. Establishing a Community Centre in Van in which there was no Party branch has been regarded as a significant attempt in terms of connection between the central government and public as events taken place in Eastern Anatolia could deepen the communication gap between the Party bodies and the community. His work paved the way for the settlement of the regime in the region of Van community center's branches.

Key Words: Community Centre, Van, Republic, Muradiye, regime

A- VAN HALKEVİ'NİN KURULUŞU

Doğu'da meydana gelen isyanlar, rejimin bu bölgede toplum tarafından tam olarak anlaşılmadığını ortaya koymuştu. Merkez-çevre arasındaki bu kopukluğu ortadan kaldırmak, yerel siyasi çekişmelerden halkı uzaklaştırmak için kültürel ve sosyal bir teşkilatlanmaya ihtiyaç duyulmuştu.

10-18 Mayıs 1931'de C.H.F Üçüncü Büyük Kongresi'nden önce Halkevlerinin açılma kararı verilmişti.¹ Bu doğrultuda Van Halkevi, 23 Şubat 1932'de kurularak, aynı yıl 8 kol ile çalışmalarına başlamıştı.² Kuruluşunun ilk dönemlerinde eleman

* Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

¹ B.C.A. 490.724.478.1.

² B.C.A.490.01/1005.880.3-32;490.01/956.702.1-67; Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı (II. Kanun 1933'ten Haziran Nihayetine Kadar), II Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933,s.22; Cemil Koçak, Umumi Müfettişlikler (1927-1952), İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 96.

sıkıntısından çalışmalar aksamıştı.³ Faaliyetleri yürütecek eleman bulunamamasından Dil, Tarih, Edebiyat, Güzel Sanatlar, Spor ve Sosyal Yardım Kolları faal olarak çalışmış,⁴ Temsil, Köycülük, Kitapsaray ve Yayın ve Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolları merkez teşkilatın verdiği destek ölçüsünde faaliyet ortaya koymuştu. İlk dönemlerde Van Halkevi İdare Heyeti: Dil, Tarih, Edebiyat Komitesi Başkan Öztun Bey (İhtisas Mahkemesi Müdde-i Umumisi), Güzel Sanatlar Komitesi Başkan Reşit Bey, Spor Komitesi Başkan Ali Bey (Vilayet Evrak Kâtibi), Köycülük Komitesi Başkan Tufan Bey (Tüccar) Sosyal Yardım Komitesi Başkan Şaban (Tüccar) Bey'den oluşturulmuştu.⁵

1934'de Van Halkevi Başkan Mustafa Bey'in görevinden ayrılması üzerine P.T.T. Baş Müdürü Kenan Bey Halkevi Başkanlığı'na getirilmiş,⁶ bu dönemde kayıtların düzenli olarak tutulmasına rağmen, Halkevi'nin idari açıdan iyi idare edilmediği görülmüştü.⁷ Van Halkevi, ilk kurulan Halkevlerinden biri olmasına rağmen ekonomik sıkıntılar ve eleman yetersizliğinden ilk dönemlerde yeterli ölçüde etkili olamamıştı.

B- VAN HALKEVİ'NİN TEŞKİLATLANMASI VE YAŞANAN SIKINTILAR

Van Halkevi, 1932'de kurulmasına rağmen düzenli bir teşkilatlanma 1937-1938'de Halkevi Başkanı Milli Eğitim Müdürü Mustafa Noyan zamanında olmuş, bu dönemde idare heyetlerinin düzenli toplandığı, Halkevi'nin çalışan 5 şubesine ek olarak Güzel Sanatlar Kolu'nun eklendiği görülmüştü.⁸ Bu dönemde Halkevinin Dil-Edebiyat Kolu: 57 üye, Güzel Sanatları Kolu: 48 üye, Temsil Kolu: 37 üye, Spor Kolu: 28, Sosyal Yardım Kolu: 57 üye, Kütüphane Kolu: 38 üye, Köycülük Kolu: 55 üye, Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu: 13, Müze ve Sergi Kolu: 24 üyeden oluşmaktaydı.⁹

16 Mart 1939'da Halkevi Başkanlığı'na seçilen Vilayet Mektupçusu Faik Tunçakoğlu, Halkevi ile yeterli ölçüde ilgilenmediği için kol çalışanlarının eve olan bağlılığı zayıflamıştı. Tunçakoğlu ise; Halkevi binasının henüz ikmal edilmemiş

³ Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934, s. 119.

⁴ B.C.A.490.01/1004.876.2 -75.

⁵ B.C.A.490.01/973.769.2-7

⁶ B.C.A.490.01/949.680.1-118.

⁷ B.C.A.490.01/1005.880.3-33.

⁸ B.C.A.490.01/1004.876.2.-55.

⁹ B.C.A.490.01/1004.876.2-59.

olduğunu, imkânların yetersiz olduğundan çalışmaların yavaş ilerlediğini öne sürmüştü.¹⁰ Van Valisi Suheyp Karafakioğlu, bu boşluktan yararlanarak Halkevi'nin çalışmalarına müdahale etmesi üzerine¹¹İçişleri Bakanlığı, Halkevi'ni kişisel çekişmelerden kurtarıp belli bir düzene koymak için C.H.P. Bitlis Bölge Müfettişi Tokat Milletvekili Hasip Aytuna'yı görevlendirmiş,¹²Aytuna, yaptığı incelemeler sonucunda Cumhuriyet dönüşümlerinin Van'da tam olarak benimsenmesi, halkın her türlü etkinliğin içinde yer alması için, yeni bir binaya ihtiyaç olduğunu,¹³kültürel bir kalkınma gerçekleştirmek için yeni bir Halkevi inşasına karar vermişti.¹⁴

Van Halkevi binasının yapılmasına 1935'te karar verilmiş, binanın inşaatı için 30.000 liralık bütçe ayrılmış,¹⁵fakat bu dönemde Van Gölü kıyısında bir üniversite kurulması hükümet programına alınmasıyla Halkevi inşaatı ikinci plana atılmıştı.¹⁶Halkevi binasının inşaatı için İçişleri Bakanlığı, Halkevi'ne 20.000 lira göndererek¹⁷ ihaleye çıkarmıştı.¹⁸Meydana gelen depremde dolayı 1939'da Halkevi inşaatının birinci kısmı tamamlanmış,¹⁹1940'da eksiklikler tamamlanarak Halkevi yeni binasına kavuşmuştu.²⁰Halkevi İdare Heyeti, depremde dolayı binada meydana gelen çatlaklıklardan partiden 400 lira yardım istemişti.²¹

1942 Nisanı'nda bazı Halkevlerinde olduğu gibi Van'da da son defa yapılan komite seçimleri düzenli bir şekilde yapılmış,²²komite üyeliklerine seçilenler şu isimlerden oluşmuştu:

¹⁰ B.C.A.490.01/1004.876.2.57.

¹¹ B.C.A.490.01/1004.876.2.55; **Yeni Yurd**, 20 Aralık 1939.

¹² Tapu Sicil Müdürü Muhsin Nalçalı, İçişleri Bakanlığı'na gönderdiği ihbar mektubunda valinin olaylara lakayd kaldığını, subayların ve gençlerin eğlenceye dalıp burada bilardo oynadıklarını, Halkevi'nde bulunan büfenin yolsuzluk yaptığı iddiasında bulunmuş; fakat yapılan inceleme sonucunda Sicil Müdürü'nün ihtiraslarından dolayı bu tür iddialarda bulunduğu rapor edilmişti. (B.C.A.490.01/1004.876.2-84)

¹³ **Son Posta**, 21 İkinci Teşrin/Kasım 1938.

¹⁴ Bahattin Demirtaş, **Atatürk Dönemi Cumhuriyet Hükümetlerinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Politikası (1923-1938)**, Ankara, 2004,s.306.

¹⁵ B.C.A.030.10.70.459.1-7; B.C.A.030.10/70.461.3-17.

¹⁶ B.C.A. 490.01/1795.1277.1-176.

¹⁷ B.C.A. 030.10/79.523.6-2.

¹⁸ **Cumhuriyet**,13 Ağustos 1938.

¹⁹ **Van**, 29 Ocak 1939.

²⁰ B.C.A. 490.01/1622.621.1-1; B.C.A. 490.01/1004.876.2-53.

²¹ B.C.A. 490.01/1795.1276.1-26.

²² B.C.A. 490.01/995.845.1-2;B.C.A.490.01/993.769.2-2

DİL EDEBİYAT KOMİTESİ	
Celâl Gürsoy	: Maarif Müdürü (Komite Başkan)
Kerim Tunçer	: İlk Okul Öğretmenlerinden
Remzi Canarslan	: İskân Memuru
GÜZEL SANATLAR KOMİTESİ	
Reşat Türksoy	: Orta Okul Müdürü (Komite Başkan)
Midhat Atmaca	: İlk Okul Öğretmeni
Sadık Evgin	: Makinist
TEMSİL KOMİTESİ	
Vahit Kurşuncu	: Orta Okul Müdürü (Komite Başkan)
Tevfik Bingöl	: İlk Okul Öğretmenlerinden
Orhan Akşener	: İdare Heyeti Kâtibi
SPOR KOMİTESİ	
Hüseyin Erbaş	: Maliye Tahsil Şefi (Komite Başkan)
Osman Dirim	: Doktor
Ekrem Sakınmaz	: İlk Okul Öğretmeni
SOSYAL YARDIM KOMİTESİ	
Şaban Boysan	: Tüccar (Komite Başkan)
Lütfü Olgaç	: Doktor
Hilmi Gürhan	: İlk Okul Öğretmeni

HALK DERSHANELERİ VE KURSLAR KOMİTESİ	
Mithat Öner	: Belediye Başkanı (Komite Başkan)
Latif Yücel	: Gümrük Müdürü
Müştak Çeliker	: Orta Okul Öğretmeni
KÜTÜPHANE VE YARDIM KOMİTESİ	
İbrahim Dikmen	: İnhisarlar Baş Müdürü (Komite Başkan)
İlyas Kitapçı	: Matbaacı
Hakkı Özdemir	: İlk Okul Öğretmeni
KÖYCÜLÜK KOMİTESİ	
Cemal Kahvecioğlu	: Umumi Meclis Azası (Komite Başkan)
Kemal Atilla	: Doğumevi kâtibi
Nazif Çeliker	: Tüccar
TARİH VE MÜZE KOMİTESİ	
Kemal Yörük	: C. Müddei Umumisi (Komite Başkan)
Haydar Perihan	: Tüccar
Mehmet Özel	: Orta Okul Kâtibi

1943'te Van Halkevi Başkanlığı'na Ortaokul Resim Öğretmeni Reşat Türksoy atanmış; fakat geçimsizliği nedeniyle bu işi yapamayacağı anlaşılınca Birinci Umumi Müfettişlik tarafından 1944'te görevinden alınmıştı.²³1945'te meydana gelen

²³ Reşat Türksoy döneminde, Yeniyurd Gazetesi Sahibi İlyas Kitapçı'nın ticari kaygılarla haber yaptığı için Halkevi'ne herhangi bir getirisi olmadığı düşünülmüş; partiden destek amaçlı 5300 lira talepte bulunması üzerine Van Halkevi Başkanı Reşat Türksoy ile aralarında büyük bir tartışma başlamıştı. (B.C.A. 490.01/949.680.1-39.)

depremden Van Halkevi binasında çatlakların oluşması,²⁴ faaliyetleri etkilemiş, depremden dolayı toplantılar düzenli olarak yapılamamış, tamirat için 15233 lira yeterli gelmemiş, 7350 liralık bir yardım ek olarak istenilmişti²⁵1946 tamiratın tamamlanmasıyla toplantılar düzenli bir şekilde yapılmıştı.²⁶

Deprem sürecinin atlatılmasından sonra 1945'te ilçelerde de Halkevi ve Halkodası açma konusunda çalışmalar başlamış, bu dönemde 6 Halkodası açılmıştı.²⁷ Şubat ayında Başkale,²⁸Gülpınar,²⁹Çatak,³⁰Haziran ayı içerisinde Çaldıran ve Gevaş Halkodaları kurulmuştu.³¹1947'de ise Van merkeze bağlı İskele, Sıhke, Pertek, Ala, Kalecik Köylerinde, merkezde Halılağa ve Hafızıye Mahallesi'nde 7 halkodası açılmış,³²1945'te kurulan Muradiye Halkodası 1950'de Halkevi'ne dönüştürülmüştü.³³1950'da Van'da 3 Halkevi, 16 Halkodası mevcuttu.³⁴

1948'de Van Halkevi Başkanlığı'na Cumhuriyet İlkokulu Başöğretmeni Refik Yeğinaltay'ın gibi bölge halkının sevgisini kazanmış bir eğitimcinin getirilmesi olumlu karşılanmış, Milli Eğitim Müdürü, Halkevlerinde siyasi cereyanlar olduğu iddiasıyla bir eğitimcinin Halkevi Başkanı olmasını tasvip etmeyerek bu olaya itiraz etmişti.³⁵

Halkevi'nde yeni bir teşebbüs başlatılmış, komite üyeliklerine ihtisas sahibi kişilerin getirilmesine karar verilmesi üzerine komite başkanlıklarına da daha önce şubelerde çalışmış, işten anlayan kişilerin atanması uygun görülmüştü.³⁶

²⁴ **Akşam**,21 Teşrinisani/Kasım 1945;**Cumhuriyet**,23 Kasım 1945.

²⁵ **B.C.A.** 490.01/1277.1-37.

²⁶ **B.C.A.** 490.01/1220.52.1-2; **B.C.A.** 490.01/1026.950.2-4.

²⁷ **B.C.A.** 490.01/1049.1031.2-2.

²⁸ **B.C.A.** 490.01/1382.589.2-2.

²⁹ **B.C.A.** 490.01/960.125.1-20; **B.C.A.** 490.01/1532.232.1-33.

³⁰ **B.C.A.** 490/1210.18.4-2.

³¹ **B.C.A.** 490.01/949.680.1-15.

³² **B.C.A.** 490.01/960.125.1-10;**XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**, Ulus Basımevi, Ankara 1947, s. 18.

³³ **B.C.A.** 490.01/960.125.1-8; Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasi Partiler**, s. 597.

³⁴ Nurhan Karadağ, **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 95.

³⁵ **B.C.A.** 490.01/949.680.1.

³⁶ **Van Sesi**, 4-16 Mayıs 1949. Siyasi çekişmelerin de etkisiyle 12. Kasım 1949'da Van Halkevi'ne baskın düzenlenmiş, Van Milletvekili Muzaffer Koçak, Milli Savunma ve Adalet Bakanlıklarına olayın aydınlatılması ile ilgili soru önergesi vermişti. (**B.C.A.** 030.01/42.252.36.1)

C- VAN HALKEVİ ŞUBE FAALİYETLERİ

Dil, Tarih, Edebiyat Kolu: Bu şubenin amacı, halkın bilgisini arttıracak konularda konferanslar vermek ve Cumhuriyet ilkelerinin kökleşmesine, yayılmasına yardımcı olmaktır.³⁷ Kol, bu ödevini yapmak için, ilk dönemlerde Cumhuriyet Bayramı, Milli İktisat, Tasarruf Haftası gibi günlerde dil ve edebiyat konularında konferans vermişti. 1935'te Türk Dilinin bu günkü yazı ve edebiyatta kullanılmayıp da halk arasında kullanılan 200 kelimenin kökeni ile ilgili çalışmalar yapmış,³⁸ bu çalışmayla ilgili, 1937'de 12 kişiden oluşan Dil Derleme Komisyonu kurulmuştu. 1938'de Van Broşürü çıkarmak için folklor malzemesi toplanmaya başlanmış; Birinci Umumi Müfettişi Abidin Özmen, şubenin daha aktif hale gelmesi için edebiyat ve dil geceleri tertip edilmesi tavsiyesinde bulunmuştu.³⁹ Van'da bulunan Tütünük ve Örtünük Köylerinin isimlerinin Türkçe olduğunu ispatlamaya yönelik çalışmalar yapılmıştı.⁴⁰ Van'ın kaza ve köylerinde ekseriyetle halk Kürtçe konuştuğundan, milli birlik ve bütünlüğün sağlanması⁴¹ Cumhuriyetin getirilerinin topluma daha iyi anlatılabilmesi ve Van'ın en büyük problemlerinden olan kültür ve dil kopukluklarını ortadan kaldırmak için Türklüğü tanıtmaya yönelik konferanslar düzenlenmişti.⁴² Van ve çevresinde Türk Dilinin daha iyi öğrenilmesi için radyo gönderilmesi uygun görülmüş, gönderilen yerlerde hiç Türkçe bilmeyen çocukların Türkçe şarkı söyledikleri görülmüştü.⁴³ 1942'de Kol, Türk Dilinin daha iyi yerleşmesi için iki ayda bir olmak üzere "Van Dergisi" çıkarmayı tasarlamış⁴⁴ Muzaffer Koçer'i bu işlerle ilgilenmesi için görevlendirmişti.⁴⁵ Koçer, "*Van'ın dil alanında en büyük sorunlarından biri olan halkla-devlet arasında kötü bir aracı rolü oynayan arzuhalcilerin dilimizi yanlış kullanmaları*

³⁷ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyeti Milliyet Matbaası Ankara, 1934 s. 17. Ziya Akkaya "Dil Bayramında Halkevindeki Konuşma, Van, 2 Ekim 1942.

³⁸ B.C.A. 490.01/1004.876.2-76. Yabancı dillerle ilgili konferanslar da verilmişti. (B.C.A. 490.01/1720.991.1)

³⁹ B.C.A. 490.01/1006.883.-1 226.

⁴⁰ Tütünük Türk Mitolojisinde tuzu ilk defa bulan ve yemeklerde tatbik eden Türk'ün adıdır. Örtünük ise efsanevi bir Türk Hakanı Tütünük'ün oğludur. (Van Sesi, 10 Ekim 1939.)

⁴¹ F.İsfendiyaroğlu, "Van ve Çevresinde Bayındırlık Hizmetleri" Ulus, 27 Ocak 1950; Yurd Yolu, 27 Eylül 1941. (

⁴² Van, 7 Kasım 1940; Yeni Yurd, 16 Şubat 1940. Van'ın şehir merkezi Türk olmasına rağmen köylerde Türkçe bilenler parmakla gösterilmekte, askerlik yapanlar Türkçe bilmekteydi. İran sınırına yakın olan köylerde Kürtçe ve Farsça konuşulmaktaydı. Van'ın bir mahallesi denilecek kadar yakın olan Kurubaş Köyü'nde halk tamamen Kürtçe konuşmaktaydı. (B.C.A. 490.01/1004.876.2.)

⁴³ B.C.A. 490.01/1006.882.1-6.

⁴⁴ Van, 18 Nisan 1942.

⁴⁵ B.C.A. 490.01/1006.882.1-6.

dikkate alınarak Halkevi bu rolü üstlenerek halk ile devlet daireleri arasında arzuhal vazifesi görecektir"⁴⁶diyerek Halkevi'nin dil alanındaki bu boşluğu dolduracağını öne sürmüştü.

Tarih Kolu: 12. Yüzyıla kadar olan mahalli tarih üzerinde araştırmalar yapmış,⁴⁷1938'de bölgenin tarihi önemini halka aktarmak adına Vilayet Jandarma Kumandanı Cafer Tunçer "Malazgird Meydan Muharebesi" adlı bir konferans vermiş,⁴⁸ tarihi konularla ilgi halkı bilgilendirmek için 30 Ağustos Zaferi⁴⁹ ve II. İnönü Zaferi⁵⁰ konularıyla ilgili konferanslar vermişti. Van tarihini aydınlatmak adına Mustafa, Noyan, öncülüğünde "Van Tarihine Medhal" adlı bir broşür yayınlanmış,⁵¹imkânlar kısıtlı için basım işi İstanbul'da yapılmıştı.⁵² Van tarihi ile kapsamlı bir çalışma yapmak için Yayınevi Müdürü Yakup Kuşçuoğlu, Tarih Öğretmeni Necati Oktar, Halkevi Başkanı Müştak Çeliker ve Emekli Yarbay Faiz Demrioğlu'ndan oluşan bir komisyon kurulmuş, bu çalışmada Van'daki tarihi eserlerin fotoğraflarının alınmasına karar verilmişti.⁵³

Temsil Kolu: Halkevlerinin eğlenip görmeye, telkin edip öğrenmeye hazır kalabalıkları en kolay kendine çeken çalışmaların başında temsil gelmekteydi.⁵⁴ İnkılâpların yerleşmesi için, görselliğin daha etkili olduğu düşünülerek bu şubeye büyük önem verilmiş, 1937'de Temsil Kolu Üyesi Yakup Kuşçuoğlu'nun çabalarıyla Türk kültürünün ve Türk sahneciliğinin çok canlı ve verimli olduğunu gösteren temsiller verilmiş,⁵⁵bu tarihte 9 temsil 3 balo ve öğretmenlerin çabalarıyla 3 yerli halk şarkılarından konser verilmişti.⁵⁶1938'de Yaşayan Ölü⁵⁷ ve ortaokul talebelerinin katkılarıyla Yunan Mezalimi, Van'ın Hicreti gibi yakın tarihe kadar içinde bulunduğu olaylar temsil edilmiş,⁵⁸bu dönemde 4 temsil verilmişti.⁵⁹ 1939'da Türk dilinin eski ve

⁴⁶ **Yurd Yolu**, 21 Nisan 1942.

⁴⁷ **B.C.A.** 490.01/1004.876.2-79.

⁴⁸ **Yeni Yurd**, 23 Şubat 1938.

⁴⁹ **Van Sesi**, 8 Eylül 1939.

⁵⁰ **Van**, 8 Nisan 1944.

⁵¹ **B.C.A.** 490.01/1038.994.1;**Van**,17 Ocak 1942.

⁵² **B.C.A.** 490.01/1004.876.2.

⁵³ **Ulus**, 2 Haziran 1947.

⁵⁴ **CHP 1939'da Halkevleri**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1939, s. 14; **CHP Halkevleri 1940**, Ulusal Matbaa, Ankara, 1940, s. 14.

⁵⁵ **Yeni Yurd**, 1 Birinci Kanun/Aralık 1937.

⁵⁶ **B.C.A.** 490.01/1006.883.1-237.

⁵⁷ **Yeni Yurd**, 9 Mart 1938.

⁵⁸ **Yeni Yurd**, 6 Nisan 1938.

yeni konuşma ve yazma şekillerini canlandıran bir perdelik komedi sahnelenmiş,⁶⁰1940'da kadın oyuncu bulunamadığından 4 temsil verilememiş⁶¹, Mayıs ve Barajın Açılışı adlı filmleri gösterilerek⁶² boşluk merkezden gönderilen filmlerle doldurulmuştu.⁶³ 1942'de Halkevlerinin onuncu yıl dönümü münasebetiyle düzenlenen programda Vedat Nedim Tör'ün "Değişen Adam" piyesi sahnelenmiş,⁶⁴bu dönemde C.H.P. sahnelenecek oyunlar listesinde olmamasına rağmen Temsil Şubesi gençleri tarafından "Kozanoğlu" piyesi oynanmıştı.⁶⁵ Halktan büyük bir talebin gelmesiyle Babur Şahin Seccadesi, Kızıl Çağlayan, Has Bahçe, Körkuyu İmralı'nın İnsanları, Mete, Yayla Kartalı, Tarih Utandı, Kurtlar, Yemen, Güller Diyarının Gülü adlı oyunlar CHP Genel Sekreterliği'nden talep edilmişti.⁶⁶

1945'te Temsil Kolu altın bir dönem yaşamıştı. "Himmetin Oğlu" adlı piyeste iki genç kızın rol alması⁶⁷, bakış açılarının değişmesi noktasında bir kırılma oluşturmuştu. Merkezdeki çalışmalar ilçeleri de etkilemiş, aynı tarihlerde Gevaş Halkodası Yarım Osman ve Cin Ahmet piyeslerini sahneye koymuştu.⁶⁸

1948'de Pamuk Sultan ve Tırtıl Böcekleri filmleri Van Halkevi'nde halka izletilmişti.⁶⁹1949'da Halkevleri Rejisörü Hasan Kol ve eşinin iştirakiyle Halkevi Temsil Kolu gençleri tarafından Sosyal Yardım Kolu yararına Büyük Kalpler, Şehvet Kurbanı, İhtiyar Kız ⁷⁰adlı piyesler temsil edilmiş, İnönü İlkokulu öğrencileri "Makas" adlı piyesi sahnelemişlerdi.⁷¹Bu piyeslerdeki sahne başarısı geline gelişmeyi gözler önüne sermişti. Temsil Kolu, daha çok inkılapların halk tarafından daha iyi anlaşılmasına yönelik oyunları sahnelemişti.

⁵⁹ B.C.A. 490.01/883.1.-226.

⁶⁰ Van, 29 Eylül 1939.

⁶¹ B.C.A. 490.01/1004.876.2-58; B.C.A. 490.01/1220.52.1-2.

⁶² B.C.A.490.01/1035.982.6- 4.

⁶³B.C.A.490.01/1210.18.2-16.19.

⁶⁴ Van, 28 Şubat 1942. Bu oyun aydınların boş durmayıp kırsal alanda inkılâpların yerleşmesini konu alan bir gösteriydi. (N. Karadağ, **Halkevleri**, s. 132.)

⁶⁵ **Yurd Yolu**,2 İkinci kânun/Ocak 1942. Bu oyun eski göçebe Türk kültürü ile yeni yerleşik Türk kültürü arasındaki çatışmayı konu aldığı için uygun görülmemişti. (N. Karadağ, **Halkevleri**, s. 150.)

⁶⁶ B.C.A. 490.01/926.604.3- 6.

⁶⁷ Can "Halkevindeki Müsamere Münasebetiyle" Van, 17 Nisan 1945.

⁶⁸ B.C.A. 490.01/845.342.1-54.

⁶⁹ B.C.A. 490/1210.182.4-12.

⁷⁰ Van Sesi,11 -16-18 Temmuz 1949.

⁷¹ Van Sesi,13 Şubat 1950.

Spor Kolu: Spor ve bütün beden hareketleri gençlik terbiyesinin ve milli terbiyenin, milli karakteri kökleştirmede⁷² önemli bir vasıtaadır. Kolun başlıca amacı tüm spor dalları hakkında halkı bilgilendirmek, sporu kitlesel bir etkinlik haline getirmek, ilgi ve sevgi oluşturmaktır.

Spor Kolu 1935'te faaliyetlerine başlamış futbol takımı bölgede bulunan askeri takımlarla maç yapmış;⁷³ futbolun yanı sıra ilkbaharda ev bahçesinde bir voleybol turnuvası düzenlenmiş; eleman bulunması durumunda bölgenin doğal koşullarına uygun bir şekilde kış sporları için teşkilat kurulmasına karar verilmişti.⁷⁴ 1937 spor faaliyetleri zayıf gözükse de gençliğin Halkevi'ne karşı sempatisi dikkate alınarak Van Gölü Spor Kulübü, Van Halkevi bünyesinde desteklenmişti. 1938'de Spor Kolu, kış sporları faaliyetleri ile uğraşmış,⁷⁵ bölgenin iklim koşulları dikkate alınarak kayak sporuna ağırlık verilmiş, Halkevi, kayak sporunun gelişmesi için partiden yardım talebinde bulunmuştu.⁷⁶1939'da Kol, faaliyet alanını genişleterek yüzme, bisiklet müsabakaları; yaya yürüyüşü gibi spor etkinlikleri tertip etmiş,⁷⁷ iskele civarında tertip edilen yüzme müsabakasında dereceye girenlere ödül vermişti.⁷⁸Bölge illeriyle gençler arasında kaynaşmayı sağlamak için Hakkari (Çölemerik) Halkevi Spor Kolu, Van'a davet edilerek bir futbol maçı organizasyonu tertip edilmiş, bölgeler arası dayanışma sağlanmıştı.⁷⁹

Sosyal Yardım Kolu: Kolun amacı Halkevlerinin bulunduğu yerlerde yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, maluller, yaşlılar ve hastalara karşı, toplumda şefkat ve yardım duygusunu uyandırmak için etkinliklerde bulunmaktır.⁸⁰ Kol,1936'da muayene evi açmış, müracaat eden hastaları muayene etmek ve reçete vermekle beraber yayılma devresinde bulunan trahom hastalığını önleyici çalışmalar yapmıştı.⁸¹ Muayene

⁷² CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 18; Tevfik Çavdar, "Halkevleri" Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, IV, İstanbul, 1983, s. 892.

⁷³ B.C.A. 490/1004.876.2-80.

⁷⁴ B.C.A. 490/991.835.2-10.

⁷⁵ B.C.A. 490/1006.883.1-226.

⁷⁶ B.C.A. 490/1005.878.1-13. Van Halkevi'ne 10'ar çift kayak ve kayak ayakkabısı gönderilmişti. (Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, Ankara, 1941. s. 26.)

⁷⁷ B.C.A. 490/1004.876.2-57.

⁷⁸ Van, 15 Temmuz 1939.

⁷⁹ Van, 10 Ekim 1939.

⁸⁰ B.C.A. 490.01/1005.878.1-21; C.H.F.Halkevleri Talimatnamesi, s. 12.

⁸¹ B.C.A.490.01/991.835.2-10.

evinde haftanın 6 günü göz mütehassısı 10-12 ve 15-17 saatleri arasında hizmet vermiş; dış tabibi her gün 14-15 saatleri arası diğer operatör ve doktorlar 13-15 saatleri arasında hizmet vermişti. Göz mütehassısı tarafından okullardaki öğrenciler ile birlikte 68 kişi muayene edilmiş ve 43 kişi trahom hastalığı nedeniyle ameliyat olmuştu.⁸²1937'de 150 göz hastası tedavi altına alınmıştı.⁸³

1938'de bölgeyi ziyaret eden Umumi Müfettiş Abidin Özmen, bu şubenin çalışmalarını zayıf bulmuş poliklinik dışında farklı yardım faaliyetlerinde ilgilenmelerini tavsiye etmişti.⁸⁴Bu doğrultuda Sosyal Yardım Kolu Üyesi Meliha Tangüner tarafından yardım amaçlı bir balo düzenlenmişti.⁸⁵İnkılâpların yerleşmesi noktasında da, Sosyal Yardım Kolu'na görev düşmüş, aile toplantıları ve balolar tertip etmiş, kaynaşmayı sağlayıcı bu sosyal etkinlikler, toplumun diğer kesimlerine örnek teşkil etmişti.⁸⁶Kol, çok faydalı olan aile toplantılarını kış boyunca devam ettirmiş, Tasarruf ve Yerli Mallar Haftası münasebetiyle etkinlikler düzenleyerek Kızılay'a yardım amaçlı hediye kampanyası başlatmıştı.⁸⁷ Gençler arasında kaynaşma sağlamak için Temsil Kolu ile organizeli müsamereler düzenlemiş,⁸⁸ Van'daki gençleri kahvehanelerden uzaklaştırmak için çalışmalar yapılmıştı⁸⁹

Sosyal Yardım Kolu'nun 1949-1950 çalışmaları daha çok yoksul kesimin ihtiyaçları karşılama noktasında olmuş, her hafta perşembe günleri öğle arası yoksul vatandaşlara ücretsiz muayene hizmeti vermiş, Kızılay ile birlikte yoksulları tespit etmek amacıyla bir komite oluşturmuş, yaptığı toplantılarda toplanan paralar muhtaç ailelere dağıtılmıştı.⁹⁰ Bu yardımlarda Kızılay 13750 lira, Halkevi ise 3500 lira yardım toplamıştı.⁹¹

⁸² B.C.A. 490.01/1004.876.2-80.

⁸³ B.C.A. 490.01/1006.883.1-237.

⁸⁴ B.C.A. 490.01/1006.883.1-226.

⁸⁵ **Yeni Yurd**, 6 Nisan 1938.

⁸⁶ Rasim İşıpek, "Halkevlerimizde Aile Toplantıları", **Yeni Yurd**, 20 Aralık 1939; **Yeni Yurd**, 21 Şubat 1940.

⁸⁷ **Van**, 19 Ocak 1942.

⁸⁸ **Van**, 13 Mayıs 1944.

⁸⁹ Refik Yeginatay "Halkevi ve Van Gençliği", **Van Sesi**, 19 Nisan 1949.

⁹⁰ **Van Sesi**, 2 Ocak 1950.

⁹¹ **Van Sesi**, 30 Ocak 1950.

Köycülük Kolu: İnkılâbın en önemli yönü olan kırsal kesimin kalkınmasını sağlamak ve aşiret olgusunu kırmak şehir ile köy hayatı arasında iletişimi sağlamak için çalışmalar yapmıştı.

1937'de faaliyetlerine başlayan Köycülük Kolu Temsil Kolu'nun da katılımıyla Erçek Köyü'ne gezi düzenlemiş; köylü ile yakından ilgilenerek ihtiyaçları üzerinde durmuştu. Köycülük Kolu, bu tarihte 17 üyesi ile 5 köy gezisi yapmıştı.⁹² Bayan Necla Hanım'ın temsil gösterisi büyük bir zevkle izlenmiş,⁹³ Necla Hanım 1939'da da Edremit ve İskele Köylerine giderek temsiller vermişti.⁹⁴ 1940'da Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından incelendikten sonra köyde idarecilik yapanlar için "Köy Mesul Adamlarına Rehber" adlı 343 sayfalık eser Van Halkevi tarafından köylere dağıtılmıştı.⁹⁵ 1942'de Kol, Sosyal Yardım Kolu ile birlikte Edremit Köyü'ne giderek köylülerin sorunlarını dinlemiş,⁹⁶ 1949'da faaliyet sahasını genişleterek, tarım işlerinde köylülere eğitici konferanslar vermişti.⁹⁷

Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu: Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu'nun öncelikli amacı, halkın genel kültür düzeyi yükseltici, sürekli yaygın eğitim ve öğretim organizasyonları düzenlemektir.⁹⁸

1935 istatistiklerinin verdiği rakamlara göre; Van'da büyük yaşta okuma yazma bilmeyen 3.418 erkek, 3.789 kadın olmak üzere 7.207 kişiydi. Van merkezin genel nüfusuna oranlar erkeklerden % 66'sı kadınların % 91'i okuma yazma bilmemekteydi.⁹⁹

Kol, 1937'de faaliyetlerine başladıktan sonra açtığı okuma-yazma kursuna 80 kişi devam etmişti. Biçki-dikiş kursları, mandolin ve resim kursları için istekli çıkmadığından bu kurslar açılmamıştı.¹⁰⁰ 1939'da Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu faaliyetlerini hızlandırarak okuma yazma bilmeyen vatandaşlar için yeni kurslar açmış,¹⁰¹ Bu kurslar oldukça verimli olmuş, 2 öğretmen burada görevlendirilmişti.¹⁰²

⁹² B.C.A. 490.01/1006.883.1-237.

⁹³ Yeni Yurd, 1 Aralık 1937.

⁹⁴ B.C.A.490/1004.876.2 -57; Van, 21 Ağustos 1939.

⁹⁵ B.C.A 490/960.125.1-34.

⁹⁶ Van, 4 Temmuz 1942.

⁹⁷ Van Sesi, 4 Mayıs 1949.

⁹⁸ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi s. 40.

⁹⁹ Yeni Yurd, 22 Kasım 1939.

¹⁰⁰ B.C.A. 490/1006.883.1 -237.

¹⁰¹ B.C.A. 490.01/1004.876.2; Yakup Kuş "" Van, 21 Kasım 1939. Halkevinin Kışlık Çalışma Programı

¹⁰² B.C.A. 490.01/1004.876.2 -105; B.C.A. 490.01/1006.882.1-39.

Gevaş Halkodası'nın açmış olduğu bıçki-dikiş, şapka, çiçek, yağlı boya işleri ve bebek kurslarının yaptığı ürünler bir sergi ile halka tanıtılmıştı.¹⁰³

1947'de Van, Erciş Halkevleri ile Başkale, Çatak, Gevaş, Gürpınar, Muradiye, Özalp, Canik, Çaldıran Halkodalarında Türkçe okuma-yazma kursu açılması planlanmıştı. Kursların daha verimli olabilmesi için Nisan sonuna kadar devam etmesi, 4 aylık bir tatil sürecinden sonra 1 Eylül'de başlayıp yılbaşına kadar ikinci devresinin tamamlanması amaçlanmıştır. Öğretmenlerin Halkevi başkanlarının göndermiş olduğu "Türkçe Okuma Yazma Kılavuzu"nda yazılı olan kurallara göre hareket etmelerine ve kurs veren öğretmenlere tatil ayları da dâhil olmak üzere ayda 25 lira ücret verilmesine karar verilmişti.¹⁰⁴ 26 Eylül 1946'da Gezici Köy Kadınları kursu açılmıştı. C.H.P., dokuz ay süreceği tahmin edilen bu kursta, görevlendirilecek öğretmene teşvik amacıyla yardım edilmesine karar vermişti.¹⁰⁵ 1947'den itibaren merkezden ilçelere doğru okuma-yazma kursları genişletilmişti.¹⁰⁶

Müze ve Sergi Kolu: Diğer kollara göre 1939'da geç bir tarihte faaliyetlerine başlamış, aynı yıl açılan resim ve fotoğraf sergisi büyük ilgi görmüştü. 1940'da Ankara'da yapılan resim sergisinde¹⁰⁷ Reşat Türksoy'un 25 eseri içinden Van Gölü'nün Edremit kıyılarını ve Artos Dağlarını gösteren eseri birinci olmuş, aynı zamanda Van Halkevi adına katılan Salih Ertuğa ve Şevki Yılmaz adlı kişiler dereceye girmişlerdi.¹⁰⁸ 1942'de Van Halkevi salonunda Ortaokul öğrencileri tarafından açılan resim sergisi, takdirle karşılanmıştı.¹⁰⁹ Bıçki-dikiş yurdu öğrencileri, Halkevi salonunda öğretmenleri Nezahat Özyurd'un çabalarıyla kısa zamanda birçok bıçki ve dikiş işini öğrenerek yaptıkları kostüm ve giyim işlerini giyerek sergide tanıtmışlar,¹¹⁰ aynı yıl Öğretmen Nezahat Özyurd'un açtığı ikinci sergisi Hüsrev Paşa İlkokulu'nda açılmıştı.¹¹¹

¹⁰³ B.C.A. 490.01/991.835.2-1; B.C.A. 490.01/960.125.1. -23; Van, 22 Mayıs 1943.

¹⁰⁴ Okuma-Yazma kursunda bazen aksaklıklar yaşanmış, Belediye Muhasebecisi Celal Muntaş'ın Gevaş Halkodası Türkçe okuma-yazma kursunda öğretmenlik yaptığı 500 liralık birikmiş olan öğretmenlik ücretini halen alamadığı için ilçe İdare Kurulu'na müracaat ettiği; fakat merkezin yaptığı inceleme sonucu bu şikâyetin asılsız olduğu ortaya çıkmıştı. (B.C.A. 490.01/1059.1069.1-53)

¹⁰⁵ Bu kursta Nezahat Özyurd, Necla Çilingiroğlu gibi öğretmenler aylık 75 liradan görevlendirilmişlerdi. (B.C.A. 490.01/ 1059.1069.1-125)

¹⁰⁶ B.C.A. 490.01/1059.1069.1-43.

¹⁰⁷ B.C.A. 490.01/1004.876; Yeni Yurd, 20 Eylül 1940.

¹⁰⁸ Yeni Yurd, 15 Mart 1940.

¹⁰⁹ Can "Halkevinde Halk Sergisi" Van, 15 Ağustos 1942.

¹¹⁰ Van Sesi, 30 Mayıs - 2 Haziran 1949.

¹¹¹ Van Sesi, 11-12 Haziran 1949.

Kütüphane Kolu: CHP toplumun kalkınması için Kütüphane Kolu'na ayrı bir önem vermişti. İsmet İnönü, *“Halkevleri memleketin ekonomik ve kültürel yaşayışında, her bakımdan tarla ekmekten büyük bir fabrikayı işletmeye kadar bütün işlerde iyi hazırlanmış özel bir bilgiye ihtiyaç olduğuna inanmayı yaymalıdır. Okuma hevesini çoğaltma Halkevlerinin başlıca görevlerindendir”* diyerek bu kolun önemine vurgu yapmıştı.¹¹²

Van Halkevi ilk kurulduğu tarihte zengin bir kitaplığa sahip olmasına rağmen¹¹³ Kütüphane Kolu, 1935'te faaliyetlerine başlamıştı.¹¹⁴Eski yazıyı bilen memurların Kütüphane Kolu'nda çalıştırılmasına dikkat edilmişti.¹¹⁵680 adet kitap ile yılda 800 kişinin okumasını temin ederek faaliyetlerini sürdürmüştü. Van Halk Kütüphanesi salı hariç her gün sabah 8'den akşam 7'ye kadar hizmet vermiş. Kütüphanede 2380 kitap mevcuttu.270'i Arap Harfleriyle, 9'u yabancı dil 2101'i Türkçe'ydi 1937'deki faaliyetleri oldukça sınırlı olmuş, parti ve Kültür Bakanlığı tarafından gönderilen kitaplarla takviye yoluna gidilmişti.¹¹⁶Kütüphanenin daha iyi hizmet vermesi için yetersiz gelen salonun genişletilmesine karar verilmişti.¹¹⁷1945'te bölgenin ekonomik, sosyal şartlarına uygun kitap ve mecmuaların gönderilmesi merkezden talep edilmiş,¹¹⁸1947'de ilçelerdeki Halkodalarından gelen talepler üzerine buralara kitap ve ansiklopedi gönderilmesine karar verilmişti. 1947'de Kütüphanede 3930 cilt kitap mevcuttu. ¹¹⁹Van'ın ekonomik ve coğrafi koşullarına uygun olan gümrük, ziraat, köycülük ile ilgili kitaplar talep edilmişti.¹²⁰

Başkale Halkodası, sınır boyunda olduğu için kültürel olarak bölgenin geri kaldığı, kültürel kalkınmayı ve partinin buralarda daha fazla faal olması için Genel

¹¹² **CHP 1939'da Halkevleri**, s. 12.

¹¹³ **Cumhuriyet**,9 Temmuz 1932.

¹¹⁴ **1935'te Halkevleri**, s.62.

¹¹⁵ Kaya Çelebi, **Bütün Yönleriyle Van**, İstanbul,1990,s.265.

¹¹⁶ **B.C.A.** 490.01/1006.883.1-226 Van ili sınırlarındaki okullardaki toplam kitap sayısı 1.131 adetti. (1933-1934 Halk Okuma Odaları ve Umumi Kütüphaneler İstatistiği, İstanbul,1935,s.71.)Türkiye genelindeki Halkevlerindeki toplam kitap âdeti,214463'tü.(1942-1943 İstatistik yılı, Ankara,2004,s.15)

¹¹⁷ **B.C.A.** 490.01/1006.882.1-39; Yakup Kuşçuoğlu “Halkevinin Kışık Çalışma Programı” **Van**, 21 Kasım 1939.

¹¹⁸ **B.C.A.** 490.01/1382.589.2- 8.

¹¹⁹ **B.C.A.** 490.01/1049.1031.2-1.

¹²⁰ **B.C.A.** 490.01/1382.589.2-8.

Merkez'den acilen kitap, gazete ve dergi talebinde bulunmuştu.¹²¹ Ayrıca bu dönemde siyasi rekabet tesirlerini Halkevleri üzerinde de hissettirmiş, bu süreçle birlikte merkezden CHP'nin İktisadi Siyaset Sistemi, CHP'nin Dünya ve Cemiyet Görüşü, İsmet İnönü'nün Şahsiyet ve Ülküsü, İnönü Diyor ki, Yeni Seçimler, Seçim Üzerine Yazılar, Cumhuriyet Devrinde Milli Ekonomi ve bayındırlık, tarım, sanayi üzerine broşürler gönderilmişti.¹²² 1950'de Kütüphane Kolu, değişen dinamikler doğrultusunda klasik eserlere ve tercüme romanlara ağırlık vermişti.¹²³

Güzel Sanatlar Kolu: Daha çok müzik çalışmalarıyla ön planda olmuştu. Bando takımının faaliyetleri takdirle karşılanmış, gençlerin kurmuş olduğu bando programlı bir şekilde çalışmış ve şehrin büyük bir ihtiyacına cevap vermişti.¹²⁴

1949'da Van'da gençler arasında müziğe duyulan ilgi artınca, Müzik Kolu, gençleri, yetiştirmek amacıyla Halkevi'nde kurslar açmak ve bandonun yanında caz grubu teşkil etmek istemişti. 1949 Bando takımı 10 kişiden oluşmuş, bütçe yetersizliğinden aletlerini yenileyememişlerdi.¹²⁵ Şehirde müzik kültürünü aşılama için haftanın iki günü hoparlörle halka konserler vermiş ve yurttan şarkılar dinletilmişti.¹²⁶ Halkevi Bاندosu'nun başarıları Aksaray ve Bor Halkevlerinde çalışmış olan İbrahim Yurttaş'ın Van Halkevi'ne tayini ile sağlanmış,¹²⁷ kendisi başarılarından dolayı maaşının 35 liraya çıkarıldığını; fakat Emniyet Müdürü Nurettin Keskinbora'nın Halkevi Başkanı olmasıyla bando takımına karşı büyük bir ilgisizliğin başladığını iddia etmişti.¹²⁸

Maddi yetersizliklerden resim alanına yeterli destek verilememesine rağmen çeşitli resim yarışmaları yapılmış, Reşat Türksöy'a ait Van Kalesi adlı çalışma birinci olmuştu.¹²⁹

¹²¹ B.C.A. 490.01/685.195.1-14.

¹²² B.C.A. 490.01/926.604.3 -3.

¹²³ B.C.A. 490.01/926.604.3.-1.

¹²⁴ B.C.A. 490.01/1006.882.1 -39.

¹²⁵ (B.C.A. 490.01/967.743.6.-2.)

¹²⁶ B.C.A. 490.01/1234.111.2-95; Van Sesi, 9 Haziran 1949.

¹²⁷ Van, 18 Temmuz 1939.

¹²⁸ B.C.A. 490.01/967.743.6.-10.

¹²⁹ B.C.A. 490.01/977.786.3-5

D- VAN HALKEVİ'NİN KAPATILMASI

Türkiye'de çok partili siyasi hayatın başlamasıyla halkevlerinin varlığı tartışılmaya başlamış; II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri de eklenince, Halkevi'nin faaliyetlerinde büyük ölçüde yavaşlama olmuştu.

Cevdet Kerim İncedayı, Van Halkevi'nde yaptığı bir konuşmada Demokrat Partilileri eleştirince Halkevi siyasi çekişmelere sahne olmuştu.¹³⁰ 1949'da Van Halkevi, C.H.P. ile D.P. arasındaki çekişmelerden toplantılara katılım azalmaya başlamış,¹³¹ 1950'de bu rekabet seçimlerin yaklaşmasıyla daha da artmıştı.¹³²

D.P.'nin iktidara gelmesiyle, Halkevlerinin C.H.P.'nin bir organı olduğu iddiasıyla kapatılmasına karar verilmiş;¹³³ Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan ve 53 arkadaşı, 6 Ağustos 1951'de Halkevlerinin kapatılması için hazırladıkları önerge üzerine Halkevleri 8 Ağustos 1951'de kapatılmıştı.¹³⁴ 5830 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle Halkevleri malzeme ve demirbaşlarıyla birlikte kurumlara devredilmişti. Van Halkevi, Belediye'ye devredildikten sonra iki sene kapalı kalmış, daha sonra Tüccar Kulübü'ne devredilerek eğlence merkezi haline getirilmişti.¹³⁵

SONUÇ

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte kültürel ve sosyal bir kalkınmayı gerçekleştirmek için kurulan Halkevleri, rejimin topluma yerleştirilmesi noktasında önemli görevler üstlenmiştir. Halkevleri ile birlikte, rejim merkezden kırsala doğru genişleyerek kendi insan modelini oluşturmaya başlamıştı. Diğer yerlerden farklı olarak sistem Doğu Anadolu Bölgesi'nde dil birliği ve kadının toplumsal hayatta daha aktif hale gelmesine yönelik çalışmalar yapmıştı. Van Halkevi, Van ve çevresinde sistemin istediği dönüşümü sağlamak için, kurmuş olduğu şubelerle önemli çalışmalar yapmıştı. Özellikle doğunun dışı kapalılığını açmak ve batı ile daha iyi bir diyalog ortamının oluşması noktasında Van Halkevi açtığı kurslar ve dil bütünlüğü ile ilgili yaptığı çalışmalarla coğrafyadaki diğer Halkevlerine model olmuştu. Van ve çevresinde halk ile

¹³⁰ **Demirkırat Gazetesi**, 27 Ağustos 1947.

¹³¹ **Van Sesi**, 9 Mayıs 1949.

¹³² **Van Sesi**, 20 Şubat 1950.

¹³³ **B.C.A.** 490.01/37.156.1-61.

¹³⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, Devre, IX, Devre, 9 s. 582; **Zafer Gazetesi**, 23 Ağustos 1951.

¹³⁵ Celal Çelikler, "Halkevimiz Meyhane Oluyor" **Van Postası**, 7 Temmuz 1953.

merkez arasında bağlantıyı kuran aşiret ve cemaat yapısı kırılarak merkez araçsız doğrudan halk ile istediği şekilde bir iletişim sağlamıştı. Van'daki feodal yapıyı dikkate alan rejim merkez-çevre arasındaki kültürel bütünleşmeyi önemsemişti.

KAYNAKLAR

ARŞİVLER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi(B.C.A)

RESMİ YAYIN VE TUTANAKLAR

1933-1934 Halk Okuma Odaları ve Umumi Kütüphaneler İstatistiği, İstanbul,1935

Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934.

1942-1943 İstatistik Yıllığı, Ankara,1944.

XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1947.

C.H.P. Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, XVIII, Ulus Matbaası, Ankara, 1941.

CHP 1939'da Halkevleri, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara,1939.

CHP Halkevleri 1940, Ulusal Matbaa, Ankara, 1940.

C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyeti Milliyet Matbaası Ankara,1934

Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, Ankara, 1941.

Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı (İkinci Kanun 1933'ten Haziran nihayetine kadar I. Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933.

TBMM Tutanak Dergisi, IX, Devre,9.

GAZETELER

Akşam

Cumhuriyet

Demirkırat Gazetesi

Son Posta

Ulus
Van
Van Postası
Van Sesi
Yeni Yurd
Yurd Yolu
Zafer Gazetesi

ARAŞTIRMA ESERLER

ÇEÇEN, Anıl, Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri, Ankara 2000.

ÇELEBİ, Kaya Bütün Yönleriyle Van, İstanbul,1990.

DEMİRTAŞ, Bahattin, Atatürk Dönemi Cumhuriyet Hükümetlerinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Politikası (1923-1938), Ankara, 2004.

KARADAĞ, Nurhan Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

KOÇAK, Cemil, Umumi Müfettişlikler (1927-1951), İletişim Yayınları, İstanbul 2009.

TUNAYA, Tarık Zafer Türkiye'de Siyasi Partiler, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.

MAKALELER

AKKAYA, Ziya "Dil Bayramında Halkevindeki Konuşma, Van, 2 Ekim 1939.

ÇAVDAR, Tefik "Halkevleri" Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, IV, İstanbul, 1983, s. 892-896.

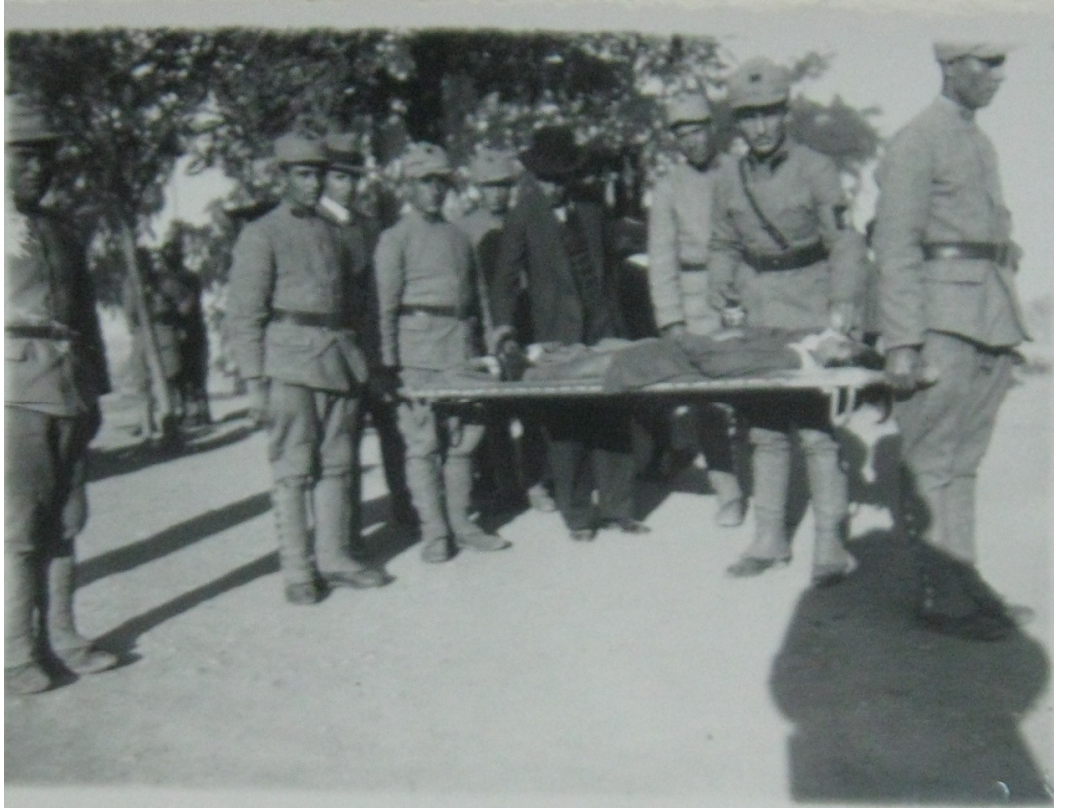
ÇELİKLER, Celal "Halkevimiz Meyhane Oluyor" Van Postası, 7 Temmuz 1953.

İSFENDİYAROĞLU, F. "Van ve Çevresinde Bayındırlık Hizmetleri" Ulus, 27 Ocak 1950.

İŞİPEK, Rasim "Halkevlerimizde Aile Toplantıları", Yeni Yurd, 20 Aralık 1939

KUŞÇUOĞLU, Yakup "Halkevinin Kışlık Çalışma Programı" Van, 21 Kasım 1939.

YEGİNATAY, Refik "Halkevi ve Van Gençliği", Van Sesi, 19 Nisan 1949.

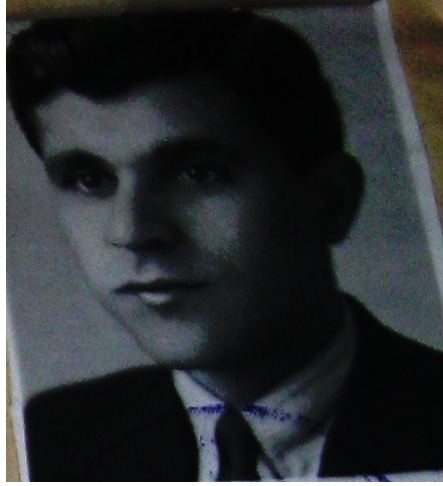
Van Halkevi Kutlamalarında Bayılan Bir Öğrenci

Van Halkevi Binası

Van Halkevi Binası

Van Halkevi Başkanı Reşat Türksoy

Van Halkevi Başkanı Nurettin Keskinbora